

## Türkiye’de Turistik Hediyeelik Eşya Kapsamında Ayakkabı Biçimindeki Objelerin Yeri ve Önemi

### *The Importance of Shoe-Shaped Objects in Turkish Souvenirs Culture*

Nürettin AKÇAKALE<sup>1</sup>, Hatice SOMÇAĞ<sup>2</sup>

**Öz:** Sosyal bir varlık olan insan bilgi, beceri, yetenek ve yaşadığı deneyimlerini gelecek nesillere aktararak zaman içerisinde bulunduğu coğrafyada kendi kültürünü oluşturmuştur. Kültür; dil, sanat, inanç, töre, gelenek ve görenekleriyle, kişileri birbirine bağlamaktadır. Türkiye köklü bir tarihe, doğal güzelliklere ve zengin kültürel mirasa sahip bir ülkedir. Anadolu topraklarında yaşamış uygarlıklardan kalan birçok yapı, bilgi ve eser, günümüzde turizmin kaynağını oluşturmaktadır. Turizm etkinlikleri üretim ve tüketim biçimini etkileyen önemli bir unsur olarak, kültürün ve kültürel mirasın göstergelerinden biridir. Kültürel mirasın göstergelerinden biri de ayakkabı biçimli objelerdir. Antik uygarlıklarda sadece içecek kabı olarak kullanılan ayakkabı biçimindeki nesnelere günümüzde takı, vitrin, duvar, buzdolabı süsleri, vazo, küllük, saksı, kalemlik gibi çeşitli işlevler kazanmıştır. El sanatları objelerinin turizmdeki yeri turistik hediyeelik eşyadır. Bu nedenle turistik ürün olarak görülen bu el sanatı ürünleri turizm çeşitleri içerisinde özellikle kültür ve kırsal turizm ile yakından ilişkilidir. Bu nedenle el sanatı ürünlerinin de turistik ürün olarak değerlendirilmesi önemlidir. Bu çalışmada, Ankara, İstanbul, Gaziantep, Kahramanmaraş, Nevşehir il merkezleri, Aydın ili Didim ilçesi ile Antalya iline bağlı Side ilçesinde rastgele örneklem yoluyla seçilen hediyeelik eşya mağazaları ve Ankara el sanatları fuarlarında sergilenen ayakkabı biçimindeki ürünler incelenmiştir. Aynı zamanda bu ürünlerin, turistik ve hediyeelik eşya olarak kullanım amaçları, hammaddeleri, üretim teknikleri, renk, desen, tasarım, boyut, işlevsellik gibi özellikleri, pazarlandığı yörenin kültürel özelliklerini yansıtması, sergileme ve ambalaj durumları gibi özgün değerleri araştırılarak mevcut durum belirlenmiştir. Özgün örnekler ile aynı amaçla üretilen yurt dışı örnekleri hammadde, renk, desen ve tasarım yönünden karşılaştırılarak öneriler getirilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Kültür, turizm, turistik ve hediyeelik eşya, ayakkabı biçimli hediyeelik eşya

**Abstract:** Human as a social being has created his own culture by transferring his knowledge, skills, talents and experiences to future generations in the geography he inhabited during the course of time. Culture connects people together with language, art, belief, customs and traditions. Turkey is a country with a deep-rooted history, natural beauty and rich cultural heritage. Many historical buildings, data and artifacts of the Anatolian civilizations today constitute the source of tourism. Tourism activities as an important factor affecting the way of production and consumption are one of the indicators of culture and cultural heritage. One of the indicators of our cultural heritage is shoe-shaped items. If they were only used as beverage containers in ancient civilizations, today jewellerys, showcase, walls, refrigerator decorations, vases, ashtrays, flowerpots, pen holders are made in the shape of shoes. These items are seen especially in gift and souvenir shops for tourists. Research was carried out on randomly selected souvenir shops in Ankara, Istanbul, Gaziantep,

<sup>1</sup> İlgili yazar/Corresponding author: Doç.Dr. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Tekstil-Giyim-Ayakkabı-Deri Bölümü, [akcakale\\_n@ibu.edu.tr](mailto:akcakale_n@ibu.edu.tr), ORCID NO: 0000-0002-2038-3294

<sup>2</sup> Öğr.Gör., Ankara Üniversitesi, Tekstil, Giyim, Ayakkabı ve Deri Bölümü, [hsoncag@ankara.edu.tr](mailto:hsoncag@ankara.edu.tr), ORCID NO: 0000-0001-5337-9841

Geliş Tarihi/Received Date: 15.10.2022  
Kabul Tarihi/Accepted Date: 30.01.2023  
Yayımlanma Tarihi / Published Date: 27.03.2023

*Atıf/Cititaion:* Akçakale, N. ve Somçağ, H. (2022). Türkiye’de turistik hediyeelik eşya kapsamında ayakkabı biçimindeki objelerin yeri ve önemi. *Turizm Çalışmaları Dergisi*, 4(2), 45-60.

*Kahramanmaraş, Nevşehir city centers, Didim district of Aydın province and Side district of Antalya province, and shoe-shaped products exhibited in Ankara handicraft fairs. Current status of these shoes-themed products as a tourist gifts and souvenirs, their raw materials, production methods, colour, pattern, design, size, functionality, reflection of our cultural features, exhibition and packaging conditions were investigated and suggestions were made by comparing samples produced abroad for the same purpose in terms of raw materials, colour, pattern and design.*

**Keywords:** Culture, tourism, tourism products and souvenir, shoe-shaped gifts

## Giriş

Kültür; toplumların deneyimlerini, inançlarını, ahlaki ve hukuksal normlarını, sanat anlayışlarını, adet, gelenek ve görenekleri ile sosyal bir varlık olarak tüm değerlerini içeren bir kavramdır. Bir toplumun taşıdığı tüm değerleri ve ortaya koyduğu tüm eserleri kapsar. Buna göre kültür, bir toplumun sahip olduğu değerler ve ortaya koyduğu eserler olduğu söylenebilir (Aktan ve Tutar, 2007: 3). Güvenç’e (1991:263) göre kültür, “yapılan, yaşanan, sürekli olarak yeniden yaratılan, canlı, dinamik bir süreçtir”. Kültürel miras ise geçmişten miras alınan ve değişik gerekçelerle geleceğe miras bırakılmak istenen, insanlar tarafından yapılmış eserler ile bir topluma ait değerler bütünüdür (Can, 2009: 3). Kişilerin yaşayış, düşünce ve davranış biçimi, giyim, mimari, sanat, spor, yemek tarzı vb. etkinlikler, gezilen yerlerin kültürel yapısı üzerine fikir vermektedir.

Turizm sektörü, “seyahat edenlerin ürün ve hizmet talebini, turistin tüketim ihtiyaçlarını karşılayan ekonomik etkinlikler” olarak tanımlanmaktadır (Yarcan, 1995: 21, Çeribaş, 2015: 13). Bacasız sanayi olarak nitelendirilen turizm yerleşik yaşanan yer dışında, iş, tatil, farklı yerler görme, gezme, dinlenme, eğlenme, spor yapma, sağlıklı yaşam gibi amaçlarla yapılmaktadır. Turizm, ziyaret edilen bölge ve ülke ekonomisine beslenme, ulaşım, konaklama, sportif aktiviteler gibi çeşitli yönlerden girdi sağlayarak işsizliği azaltmakta ve istihdam alanı yaratarak sosyal ve ekonomik gelişime katkı sağlamaktadır.

Turizmin gelir getiren unsurlarından biri de alışveriştir. Alışveriş kavramı çok geniş olmakla birlikte hediyeelik eşya kavramı oldukça önemli konuların başında gelmektedir. Turistik hediyeelik eşya, obje olarak anı ve hediye anlamı taşımaktadır. Turistik hediyeelik eşya turistin gittiği yerden anı veya hediye amaçlı satın aldığı aynı zamanda edindiği deneyimin de sonucu olan bir üründür. Pazarlanan turistik hediyeelik eşyanın verilen paraya değmesi, bir daha tatil yapma konusunda istek uyandırması, merak duygusunu içermesi ve turistlere olumlu tatil anılarını yaşatması açısından önemlidir (Kurnaz, 2018:122). Turist, turistik hediyeelik eşya satın alma davranışında o bölge veya ülkenin kültürel özelliklerini yansıtan nitelikte olmasına özen göstermektedir.

Üretilen, pazarlanan ve tüketilen fiziksel ürünler olarak değerlendirilen turistik hediyeelik eşya-, yörenin özgün değerlerini yansıtan el sanatı ya da endüstri ürünü olabilmektedir. Satın alınan hediyeelik eşya ürünleri arasında, yerel ustalar tarafından üretilmiş olan özgün ürünler önemli bir yer tutmaktadır (Gürkan ve Ovacık, 2018: 46).

Endüstri veya el sanatı ürünü olarak hangi yöntem ile üretilmiş olursa olsun turistik amaçlı hediyeelik eşya ürünleri içerisinde ayakkabı biçimli objeler özellikle kadın tüketiciler tarafından ilgi görmektedir. Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de ayakkabı görünümlü turistik ürün yaygın olmasa da turistik hediyeelik eşya olarak kullanılmaktadır. Arkeolojik kazılardan elde edilen Anadolu’da yaşamış eski uygarlıklara ait içine sıvı konulan ve dini ritüellerde kullanılan çoğu zaman hayvan figürlü olan kap örnekleri müzelerde sergilenmektedir. Pişmiş topraktan yapılan ryhton (riton) adı verilen bu kaplardan bazılarının yemeni ya da kısa veya uzun konçlu çizme biçiminde olduğu görülmektedir.

Anadolu’da ayakkabı biçimli kaplar, Neolitik Çağ’dan Demir Çağı’na kadar; Höyücek, Badem ağacı, Boğazköy, Kültepe, Alishar, İkittepe, Acem höyük, Van Bölgesi, Seyit Ömer, Alacahöyük ve Gordion antik kentlerinde bulunmaktadır. Bu kapların dini ritüeller sırasında tanrılara ve kutsal mekanlara yapılan kurban törenlerinde ve mezar hediyesi olarak kullanıldığı bilinmektedir. (Alassad, 2014: 45).

Geçmiş binlerce yıl öncesine dayanan ayakkabı biçimli hediyelerin günümüzde kullanım amacının değiştiğini ancak yine de hediye amaçla kullanıldığı görülmektedir. Çeşitli hammaddelerden farklı üretim teknikleri ile ve genellikle küçük boyutlardaki ayakkabı biçiminde hediye eşya ürünleri, masa üstü süsü, vitrin, raf, duvar, kapı süsleme veya kişisel kullanım eşyası olarak değişik boyutlarda farklı kullanım amaçları için üretilmektedir.

Bu araştırmada, ayakkabı biçiminde üretilmiş turistik hediye eşya örnekleri incelenmiştir. Çalışmada; turistik amaçlı hediye eşya satışı yapan mağazalardaki bu objelerin; kullanım amacı, üretildikleri hammadde, üretim tekniği, renk, desen, tasarım, boyut, işlevsellik özellikleri, yörenin özgün değerlerini sunması ve kültürel özelliklerini yansıtmaya yönünden ele alınmış ve yurt dışında üretilmiş örneklerle karşılaştırılarak mevcut duruma konulmuş ve bu doğrultuda öneriler sunulmuştur.

Araştırmanın literatüre katkı sağlamasının yanında, özellikle turistik yörelerde hediye eşya üreten işletme, atölye ve dükkânlarda satışın artmasına, ulusal ve yöresel kültürün tanıtımına olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

### **Yöntem ve Veri Toplama**

Nitel bir çalışma olan bu araştırmada, karşılıklı görüşme ve gözlem teknikleri kullanılmıştır. Ankara, İstanbul, Gaziantep, Kahramanmaraş, Nevşehir il merkezleri, Aydın ili Didim ilçesi ile Antalya iline bağlı Side ilçesinde rastgele örneklem yoluyla seçilen elli adet hediye eşya pazarlayan mağazada işletme sahibi ve çalışanlar ile görüşme yapılmıştır. Ürün çeşitleri, ürünlerin alındığı yer, kullanılan hammadde çeşitleri, üretim yöntemi, işlevselliği, turistlerin satın alma tercihleri, geleneksel ve yöresel kültürel özellikleri yansıtmaya, mağazada sunumu, satış sonrası paketlemenin nasıl yapıldığı gibi sorulara cevap aranmıştır. Elde edilen veriler, literatür bilgileri ile yorumlanarak betimlenmiş ve mevcut durum saptanarak görülen eksiklikler üzerine sonuç kısmında öneriler geliştirilmiştir.

### **1. Turizme Yönelik Hediye Ürünler**

Turizm amacıyla yer değiştiren birey olarak tanımlanan turist, gezi süresince gittiği yerlerde gezmek, yemek, dinlenmek ve konaklama hizmetlerinin dışında taşıyabileceği boyut ve ağırlıkta turistik küçük eşya satın almaktadır. “Birini sevindirmek ya da mutlu etmek için verilen şey” (URL.1) anlamına gelen hediye, Anadolu kültüründe hediye geleneğinin Göktürlere kadar uzandığı görülmektedir (Dingeç, 2009: 1057). Kişiler arasında bağ kuran, iletişimi sağlayarak duyguların ve düşüncelerin aktarılmasına sevgi ve dostluğun geliştirilmesine hizmet eden bir araç olan hediye eşya kültürler arasında farklılıkları ve benzerlikleri ortaya çıkartmakta, yöresel ve ulusal kültürü yansıtan belge niteliği taşımaktadır. Bu nedenle turizm amaçlı seyahat esnasında hediye satın alma, ülke tanıtımı ve ekonomik getiri açısından bir kazanç kapısı olarak değerlendirilebilir.

Turistik bir yöre olsun ya da olmasın turistin uğradığı hemen her yerde turistik hediye eşya üreten, aracı olan, pazarlayan pek çok işletmeye rastlanmaktadır. Vitrinler, tezgâhlar, stantlar, yerel pazarlar, kaynağı çok bilinmeyen turistik hediye eşya ile doludur. Hediye eşya kapsamına hediye edilebilecek her türlü ürün girerken, turistik eşya kapsamına hem hediye hem de yörenin tüm özelliklerini yansıtabilecek ürünler girmektedir. Hediye eşya ve turistik eşyayı birbirinden kesin çizgilerle ayırmak oldukça zordur. Bu nedenle hediye eşya ve turistik eşya ifadeleri bir arada kullanılmaktadır (Yanar, 2012: 2).

Türkiye'nin turizm sektörünün önemli bir kolu olan hediye ürünler, hemen her yol üstü durağında, otel lobilerinde, ören veya tarihi gezi yerlerindeki giriş-çıkışlarda yer alan satış noktaları veya kişisel mağazalarda pazarlanmaktadır.

Arlı, (1990)'nın “Köy El Sanatları” eserinde; bu ürünler, hammaddesine göre lif, toprak, ahşap, taş, maden, ince dallar ve saplar, deri ve hayvansal atık olarak 7 grupta sınıflandırılmaktadır (Arlı 1990). Hediye eşya

ürünler; oyuncak, dekoratif eşya, mutfak eşyası, giyim ve aksesuar gibi çeşitlilikler göstermektedir. Gidilen yörenin kültürel ve geleneksel değerlerini taşıyan, anı eşyası olarak gezilen yeri hatırlatan ürünler daha çok tercih edilmektedir. Bu ürünlerin geleneksel sanat estetiği olan, kaliteli kültürel obje anlamı taşıması gerekirken, modaaya uygun, ucuz, gösterişli, renk uyumu, bezeme veya kompozisyon kuralı olmayan ürünler olduğu görülmektedir (Soysaldı, 2014: 22). Türkiye’deki turistik hediyeelik eşyasının mevcut durumuna bakıldığında pazarlanmakta olan ürünlerin çoğunluğunun Çin menşeli ürünlerin olduğu ya da satılan yöresel ürünlerde özgünlüğün eksik olduğu söylenebilir. Özgünlüğü ve sürdürülebilirliği sağlamak açısından turistik hediyeelik eşyada ürün yenilenmesi, özgün değeri olan ürünlerin pazarda yer alması ve bu yönde turistik hediyeelik eşya tasarımı yapılması önemlidir (Yanar, 2012: 98).

Turistik anlamda hediyeelik eşya satışı ekonomik olarak önemli miktarlara ulaşabilmektedir. 1990’ların ortasında Hong Kong turizm gelirlerinin yarısını hediyeelik eşyasının satışından sağlamıştır. Bu durum, turizmin perakende ticarete olan etkisinin ve bazı turistlerin sadece alışveriş yapmak için seyahat ettiklerinin bir göstergesidir (Öter, 2010: 180).

Turizme yönelik hediyeelik eşya, o kültürü ve kendi beğenilerini paylaşmak, bulunduğu yerle ilgili o yerin özelliklerini aktarabilmek için satın alınmaktadır. Bu bağlamda el emeği ile yapılan ürünler kültür turizmine değer katmaktadır. Hediyeelik eşyada fabrikasyon ürünler her yerde aynı iken el sanatı ürünleri farklılık göstermektedir. Bu ürünlerin kaliteli, özgün, uygun fiyatlı ve işlevsel olmasının yanında kolay taşınabileceği boyut ve ağırlıkta olması da önemlidir. El sanatı ürünleri yerli ve yabancı turistlerin alışverişlerinde önemli bir yer tutmakta olup, turizm endüstrisi içinde önemli ölçüde paya sahiptir.

Türkiye'nin kültürel mal ihracatının %70'inden fazlasını oluşturan el sanatları ürünlerinin ihracatında 5 yılda 80,6 milyar lira gelir elde edilmiştir (URL.2). El sanatı ürünlerinin maliyetinin pahalı olması farklı ve yeni tasarımların olmaması, ürün çeşitliliğinin az olması gibi nedenlerle el sanatı ürünleri turistik hediyeelik eşya stantlarında yeterince yer bulamamaktadır. Bu durum ürünlerde fiyatla birlikte kaliteyi de düşürmekte, yöreye özgü ürünler yeterince ilgi görmemekte ve pazar alanı bulamamaktadır (Çeliker ve Ölmez, 2014: 342). Yeterli destek göremeyen el sanatları ustaları geleneksel ürünlerin üretim biçimlerini değiştirerek ayakta kalmaya çalışmaktadır. Son yıllarda turizm alanındaki gelişmelerden dolayı bilinen geleneksel hediyeelik el sanatı ürünlerinin yerine, özgün olmayan işlevsiz ürünler yapılmaktadır (Akpınarlı ve Çolak, 2013: 33).

## **2. Turizm, Kültür ve Hediyeelik El Sanatı Ürünleri Arasındaki Bağlantı**

Turizm; doğal, tarihsel, kültürel potansiyele sahip ülkelerin gelir kaynakları arasında önemli bir yer tutmaktadır. Günümüzde turizm aktiviteleri; dinlenme, eğlence, spor, sanat, alışveriş, kültürel aktiviteler gibi çeşitli nedenlerle gerçekleştirilmektedir.

Türkiye turizmde coğrafi konum, doğal kaynaklar, iklim, çevre, zengin tarih, kültür ve genç nüfus gibi pozitif özelliklere sahiptir. Binlerce yıllık geçmişe sahip Anadolu, antik kalıntıları, doğal güzellikleri, kaplıcaları, denizleri, dağları ile turizm açısından büyük bir potansiyel oluşturmaktadır. Yurt içi ve yurt dışı gezilerde gidilen yeri simgeleyen, anı olarak saklanabilen, kişide merak uyandıran, o yöreyi veya ülkeyi hatırlatacak özel turistik ve hediyeelik eşya ürünleri vardır. Turizmde başarılı ülkelerin kültürel özelliklerini taşıyan, otantik değeri yüksek turistik eşyadan döviz kazandıkları bilinen bir gerçektir (Yetim 2005, Yanar, 2012: 2).

Toplum tarafından ortaya çıkartılan ve sürdürülen maddi ve manevi değerler toplamı olan kültürün sürdürülmesi, insanlar arasında değiş tokuş aracılığı ile mümkün olmaktadır (Tomak ve Güney, 2014: 26). Kültür, toplumların değer yargılarını, inançlarını, alışkanlıklarını tutum ve davranışlarını sergiler. Bu bağlamda kültür, insanın yaşam biçimidir (Güvenç, 1991). Her ülke kendine özgü gelenek, görenek tutum, davranış, alışkanlıklar ile din, dil, sanat, estetik ilkeler gibi sosyal değerlere sahiptir. Turist gittiği ülkede veya kendi

ülkesinde kültürel benzerlik ve farklılıklar yani benzer yaşam biçimleri ve ürünler görebilir. Benzer yanlar kültürel bağlamda satın alma isteği uyandırabilir.

Turist gelenek ve görenekleri yansıtan, o yörenin özelliklerini ve çizgilerini taşıyan, otantik değerde, kolay taşınabilir, işlevsel, turistik bir eşya ya da hediyelik bir eşyayı evine, ülkesine götürmek istemektedir. Ürünün el emeği ile yapılması, yörede bulunan hammaddeyi kullanması, yörenin geleneksel özelliklerini taşıması, fonksiyonel olması ve yörenin kültürünü yansıtmaması turistlerin ürün alımında tercih nedenini oluşturmaktadır (Yanar, 2012: 2).

Hem kültürel bir kimlik hem de tasarım değeri potansiyeli taşıyan el sanatı ürünleri tanıtım faaliyetlerinde sürekliliği bulunan roller üstlenerek özellikle kültür turizminde farkındalık yaratmaktadır. El sanatı etkinliklerinin devam ettiği kentlerde küresel dünya yaşam formu içinde kültür turizmi ile var olma çabası içindedir (Nas ve Kandemir, 2021:1094).

Türkiye’de 1950’li yıllara kadar üretim, el emeğine dayalı bir zanaat iken, teknolojik gelişmelerle yerini çok daha ekonomik olan seri üretime ve dolayısıyla tasarımda tek tip ürünlere bırakmıştır. Ancak günümüzde insanlar tek tip fabrikasyon ürün yerine, el emeğine dayalı yeni tasarımlar ile yapılmış zanaat ürünlerine yeniden ilgi göstermeye başlamıştır.

20. yüzyılın üretim yöntemlerindeki değişimler, sanat-zanaat-tasarım ilişkileri ve tanımlarında zanaatı romantikleştirerek, geçmişin kaybolan değerleri arasına yerleştirmiştir. Son yıllarda, geleneksel üretim yöntemleriyle yeni teknolojilerin bir araya gelerek yaratıcı alanlara yeni çalışma olanakları sunması sonucu yeni nesil bağımsız tasarımcılar, günümüz zanaat öncüleri haline gelmiştir (Gürkan ve Ovacık, 2018: 49).

### **3. Ayakkabı Biçiminde Hediyelik Ürün Çeşitleri ve Kullanım Alanları**

Doğal veya yapay birçok farklı hammaddeden yapılan ayakkabı biçiminde hediyelik eşya ürünlerine bakıldığında bazıları sadece süsleme amaçlı kullanılırken bazılarının ise çoğunlukla içine küçük eşya veya sıvı konulan kaplar olduğu görülmektedir. Süs amaçlı eşya bir yere asılmak için sarkıt olarak veya düz zeminler üzerinde sergilenmekte, bazıları nazara karşı koruyucu obje olarak anlamlandırılmaktadır. Ayakkabı biçiminde hediyelik eşyanın ev ve ofislerde kişisel eşya olarak kullanıldığı, mağazalardan olduğu gibi internet üzerinden de hediye amaçlı alınabildiği görülmektedir.

#### **3. 1. Ev ve Ofis Aksesuarları**

Ayakkabı biçimli eşyası ev için satın alınanların çoğunluğu, duvar süsleri, masa üstü süs, vitrinlerde sergilenmek veya buzdolabı, kombi ve davlumbaz gibi mutfak eşyasının üzerine mknatıs ile tutturulmak üzere üretilmişlerdir. Bu eşyanın bazıları işlevsel olmayıp genellikle süs amacı ile kullanılmaktadır. Ancak kapı tutucu, şişe tutucu, ayakkabı çekeceği, çay-kahve kupası, sigaralık, masa üstü için çakmak, küllük, şişe açacakları, sakı, kalemlik, gibi ayakkabı biçiminde içi boş kaplar dekoratif görünümünün yanında işlevsel özelliklere sahiptir.

Ofiste bant tutacağı, ataç, iğne, silgi kalem gibi küçük nesnelere koymak için kullanılan ayakkabı biçimli küçük nesnelere, aynı zamanda hediye etme amacı ile tercih edilmektedir.

#### **3.2. Kişisel Eşya**

Çoğunlukla, anahtarlık, ayakkabı şekilli şişelerde parfüm, yüzükleri yerleştirmek için yüzüklük, kolye, küpe, yüzük gibi ayakkabı biçiminde takılar, telefon tutacağı, kumbara, hoparlör, kurabiye kalıpları, küllük, ataç ve toplu iğne gibi küçük nesnelere koymak için nesnelere, ayakkabı formunda hediyelik eşya olarak işlevsel ürünlerdendir. Fotoğraf 1’de plastik, seramik ve porselen malzemeden yapılmış kişisel ve ev dekorasyonunda kullanılan endüstri ürün örnekleri görülmektedir.



**Fotoğraf 1:** a) Telefon tutucu b) Kumbara, c) Kapı tutucu, d) Yüzlük, e) Şaraplık, f) Ayakkabı çekeceği, g) Kupa (URL.3)

#### 4. Ayakkabı Biçiminde Hediyeelik Eşyada Hammadde ve Üretim Tekniği

Ayakkabı formu verilen hediyelik ürünlerin hammaddesi çoğunlukla ağaç (ahşap), metal, doğal deri, bitkisel ve hayvansal lifler, cam, taş, toprak ve plastik malzemelerdir. Araştırmanın yapıldığı il ve ilçelerde hediyelik eşya; ağaç, metal, deri, tekstil, toprak, plastik ve benzeri sentetik maddelerden fabrikalarda veya el emeği ile ayakkabı biçiminde üretilmektedir. Fabrikasyon üretim her yerde yapılabilirken el emeği sanat değeri olan ürünler, yörenin iklim ve kültürel alışkanlıklarına göre şekillenmektedir. El emeği olarak üretimi yapılan ayakkabı formundaki hediyelik eşyada hammadde olarak çoğunlukla deri, ahşap, metal, kumaş ve toprak kullanılmaktadır.

Türkiye, turistik hediyelik ürün açısından çeşitli hammadde kullanımı yönünden oldukça zengindir. Karadeniz bölgesinde ahşap, İç Anadolu bölgesinde özellikle Ankara ve Nevşehir civarında toprak, Doğu ve Güney Doğu Anadolu’da yün lifleri, hemen her bölgede pamuk, keten gibi bitkisel lifler, kıyılarda deniz kabukları bulunabilmektedir. Ancak araştırmanın yapıldığı yörelerde hammadde kullanımının yetersiz kaldığı söylenebilir. Özellikle denize yakın yörelerde deniz kabuğunun kullanımına rastlanmamıştır. Oysa ayakkabı biçimli turistik eşya deniz kabuklarından yapılabilir veya ürünlerin üzerine süsleme gereci olarak kullanımı tercih edilebilir.

##### 4.1. Hammaddesi Deri Olan Turistik Hediyeelik Eşya Ürünler

Doğal deri ile yapılan ayakkabı biçiminde hediyelik eşya, araştırmanın yapıldığı merkezlerde sıklıkla görülmüştür. Gaziantep ve Kahramanmaraş illerinde giyim amacı ile geleneksel ayakkabı üreten köşkerler tarafından atölyelerinde, artık parça derilerden üretilmektedir. Ağırlıklı olarak 5 ile 12 cm arası boyutlarında yemeni, postal ve çarık formunda, aslına uygun özellikler taşıdığı görülmektedir. Bu otantik ürünler; anahtarlık, araba dikiz aynaları veya duvar ve kapı üzerlerine dekoratif amaçlı asmak için satın alınmaktadır Fotoğraf 2-a ve c’ Kahramanmaraş’ta, 2-b Gaziantep’te, 2-d, e İstanbul, 2-f Side ilçesinde satılan ve el emeği ile yapılmış 5-12 cm taban uzunluklarında geleneksel ayakkabı örnekleri görülmektedir.



**Fotoğraf 2:** Deriden Ayakkabı Formunda Ürünler

a) Postal, b) Yemeni ve Çarık, c) Sandal, d-f) Gelik e) Bot (Somçağ, 2021)

Fotoğraf 2-d’de İstanbul Sultanahmet meydanından alınan 4 cm taban uzunluğundaki boyutundaki anahtarlık Gelik ayakkabı formunda olup, fotoğraf 2-e’ de aynı modelin benzer bir örneği, masa üzeri süsü amacıyla Side ilçesinde pazarlandığı tespit edilmiştir. Bu ayakkabıların 7 cm, 10 cm, 12 cm olmak üzere üç farklı boyutta üretildikleri görülmüştür.

Samsun ili Çarşamba ilçesinde giyilmek üzere deriden üretilen “Basuk Yemeni” olarak bilinen geleneksel Çarşamba ayakkabıları, aynı usta tarafından 4-10 cm gibi küçük boyutlarda turistik hediyelik eşya amacı ile üretilerek ustanın atölye ve mağazasında satışı yapılmaktadır. Çarşamba ayakkabılarının yapım tekniğinin ve özelliklerinin diğer bölgelerde çok bilinmemesinden dolayı araştırmanın yapıldığı bölgelerde rastlanmamıştır. Turistik geleneksel ayakkabı formunda kültürümüzü yansıtan bir örnek olarak değerlendirilebilir.

Fotoğraf 3’te Samsun Çarşamba’da Mithat Kundura tarafından üretilerek Türkiye’nin her yerine ulaştırılan Basuk yemenilerin masa üstü süsü olarak sağ ve sol kalıplara göre üretilen ancak 2-3 yaş civarında çocuklarında giyebileceği özellikte yapılmış örnekleri görülmektedir.





**Fotoğraf 3:** Basuk Yemeni Formunda Ürünler (Akçakale, 2022)

#### 4.2. Tekstil ile Yapılan Hediyeelik Ürünler

Çoğunlukla canlı renklerde desenli sentetik kumaşlar ve kutnu kumaşlar ile özellikle terlik, bot ve kapalı ayakkabı biçiminde üretilen turistik hediyeelik eşyadır. Tabanı dâhil astarlı olarak yapılabilen 5 cm ile 15 cm arasında değişen boylarda olup üzerleri sim, sırma, ponpon, kurdele, renkli plastik, metal veya cam boncuklar ile süslenmektedirler. Fotoğraf 4’te Nevşehir ve İstanbul illerinde görülen keten ve kutnu kumaşlar ile üretilmiş 6 ile 12 cm arası uzunluklarda örnekler sunulmaktadır.



**Fotoğraf 4:** Kumaş Ayakkabı ve Terlik Formunda Ürünler (Somçağ, 2021)



Araştırma yapılan yörelerde yün veya pamuk liflerinden üretilen kumaşlardan yapılmış örneklere rastlanılmamıştır. Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgelerinde Bitlis ve Van illeri ve civarında hayvan yünlerinden kışın sıcak, yazın serin tutması için giyilmek üzere yapılan Harik ve Reşik adı verilen yemeniler birkaç usta tarafından az sayıda üretilmektedir. Bu ustalar atölyelerinde artık yün ve ipler ile yemenilerin 5-10 cm. küçük boyutlarını da turistik hediyelik eşya olarak üretmekte ve atölyelerinde satışını yapmaktadır. Ancak araştırmanın yapıldığı alanlarda bu turistik hediyelik ürünlere rastlanmamıştır.

#### 4.3. Hammaddesi Ahşap, Metal ve Cam olan Hediyelik Ürünler

Bir ürünün yapımında bazen birden fazla hammadde kullanılabilir. Örneğin ağaç tek başına kullanılabilirdiği gibi metal veya çeşitli liflerle birlikte de kullanılabilir.

Hammaddesi ahşap olan ürünler başta Gaziantep ili olmak üzere birçok il ve ilçede hediyelik eşya mağazalarında takunya ve terlik formunda yer almaktadır. Çam gibi hafif ve ekonomik değeri düşük ağaçlar tercih edilmektedir. Fotoğraf 5'te tek parça tabandan oluşan kısmen takunyaya benzetilmiş, atkısı tekstilden yapılmış seri üretim bir terlik görülmektedir.



**Fotoğraf 5:** Ahşap Terlik (Bozkurt, 2021)

Metal ile yapılan ürünlerde özellikle gümüşün kullanıldığı görülmektedir. Gümüş, çoğunlukla fabrikasyon telkâri yöntemi ile işlenmekte ve takunya nalın gibi ağaçtan yapılan taban üzerine atkı veya yüz olarak yerleştirilmektedir. 5 cm ile 15 cm boyutlarında Trabzon, Mardin Ankara, Beypazarı ilçesi gibi kuyumculuğun geliştiği yörelerde yapılmaktadır. Kuyumcular ahşap tabanı yaptırarak tabanı süsledikten sonra, yapılan ürünler hediyelik eşya mağazaları dışında kuyumcu vitrinlerinde de satışa sunulmaktadır. Atkıları telkâri tekniği ile yapılan takunyaların dışında özellikle Sivas ilinde geçmişte giyilen burnu kapalı terlik biçiminde olan ve yörede “tık tık” olarak isimlendirilen takunyaların yapıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca döküm tekniği ile çoğunlukla ökçeli kadın ayakkabısı, terlik, bot, çizme ve spor ayakkabı formlarında yine fabrikasyon ürünler görülmektedir. Yapılan ürünler çeşitli il ve ilçelere dağıtılarak satışa sunulmaktadır. Fotoğraf 6'da Nevşehir, İstanbul ve Gaziantep illerinden metal ve ağaç kullanılarak telkâri tekniğinde burnu kapalı (tık tık) ve atkılı takunyalar, döküm tekniği ile üretilmiş ayakkabı, anahtarlık ve kolye ucu görülmektedir.



**Fotoğraf 6:** Ağaç ve Madenden Yapılan Ayakkabı Formunda Ürünler  
a) Bilekten bağlı ayakkabı, b) Burnu Kapalı-Açık Takunya, c) Yemeni ve d) Bot (Somçağ, 2021)

Cam ile ayakkabı biçimli hediyeelik ürünlere oldukça az rastlanmıştır. Kalın cam ile bot ve çizme biçiminde ev veya ofiste kullanılmak üzere içine çeşitli nesnelere koyulabilecek hediyeelik ürünler görülmüştür. Fotoğraf 7'de verilen çizme formundaki ürünün yüksekliği 6,5 cm, boyu ise 6 cm'dir. Bot formunun yüksekliği 7,5 cm, boyu ise 11 cm'dir. Ankara ilinde bir hediyeelik eşya mağazasında görülmüştür. İçeri boş olduğu için ofis veya ev kullanımı için tercih edilebilir.



**Fotoğraf 7:** Bot ve çizme (Somçağ, 2021)

#### 4.4. Hammaddesi Taş ve Toprak olan Hediyeelik Ürünler

Seramik ve porselenden çoğunlukla seri üretilen açık ve kapalı modellerde kadın ayakkabısı, bot, çizme ve terlik olarak yapılan ürünler çeşitli renklerde boyanmaktadır. Modern çizgilerin yanında çini motifleri ile renklendirilen geleneksel özellikte terlikler Kütahya ve bazı cezaevi iş yurtlarında da üretilmektedir. Masa üzerlerine süs amacı ile yapılmış ürünlerin büyük çoğunluğu terlik, bot gibi çeşitli boyutlarda kalıplar üzerinden üretilmektedir. Seramik dışında alçıtaşı da hammadde olarak kullanılmaktadır. Alçıtaşının pişirildikten sonra toz haline getirilerek su ile karıştırılması ile elde edilen macun, hızla donarak kalıp üzerinden şekil alabilmekte

ve rahatlıkla boyanabilmektedir. Toprak malzemeye göre daha ekonomik, kolay bulunur olması ve kısa zamanda donarak kalıbın şeklini alabilmesinden sıklıkla tercih edildiği görülmektedir. Ancak seramik ürünlere göre ağır olup kaba görünebilmektedir.

Fotoğraf 8’de nazar boncuğu ve çini motifleri ile süslenmiş çeşitli renklerde terlik ve topuklu kadın ayakkabısı biçiminde duvar ve masa süsleri ile küllük ve saksı olarak kullanılan ürünler sunulmaktadır. 8-a alçı tozu (Nevşehir), 8- b ile gösterilen üç seramik ürün (Ankara), 8-c, d, ı alçı tozu (Ankara), 8-e porselen (İstanbul), 8-f ile verilen iki ürün alçı tozu (Didim), 8-g seramik, (Didim) 8-h seramik (Side), seri üretim ürünler verilmektedir.



**Fotoğraf 8:** Terlik, Gova Modeli ve Sandal Formunda Ev Aksesuarları (Somçağ, 2021)

#### 4.5. Plastik ve Türevleri ile Yapılan Hediyeçlik Ürünler

Günümüzde plastik ve benzeri maddelerden de ayakkabı formunda çeşitli süs ve kullanım eşyası fabrikalarda yapılmaktadır. Son derece cezbedici renklerde ve fonksiyonel olarak tasarlanan bu ürünler, ayakkabı çekeceği, kapı tutacağı, şişe koruyucusu, ofislerde selobantlık, ataç kutusu gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Fotoğraf 9’da kumbara, bant tutacağı ve parfüm şişesi görülmektedir.



**Fotoğraf 9:** Ofis Eşyası ve Parfüm Şişesi (Somçağ, 2021)

Turistik hediyeelik eşya satan mağazalarda raflarda ürünlerin karışık, ayakkabı biçiminde ürünlerin farklı raflarda, düzensiz yerleştirildiği tozlarından arındırılmadığı ve üzerlerinde fiyat etiketinin bulunmadığı görülmüştür. Ayrıca yerli turistlere nazaran yabancı turistlere ilgi gösterildiği, ürünler hakkında pek fazla bilgi vermedikleri gözlenmiştir.

Yarattığı istihdam imkânı ile işsizliği azaltan, ekonomik ve sosyal gelişimde etkili olan hediyeelik eşya satışı yapan mağazalar bölgenin tanıtımında etkili oldukları düşünülürse oldukça önemli bir iş kolu olduğu görülebilir. Mağaza satıcılarına göre turist, gittiği ülkede bulunduğu yöreye özgü fabrikasyon ürünlerden ziyade el yapımı olan, kültürümüzü tanıtan, küçük boyutlarda ve hafif ürünleri tercih etmektedir. Ancak fabrikasyon ürünlerin alış fiyatlarının uygunluğu da satışta etkileyici olmaktadır.

### **5. Yurt Dışında Üretilmiş Ayakkabı Formunda Turistik Hediyeelik Eşya**

Türkiye’de olduğu gibi diğer ülkelerde de turistik hediyeelik eşyaya şehirler, mimari, kişiler ve hayvanlar konu olmaktadır. İllere hatta ilçelere ait özel anlam ifade eden tarihi binalar ve binaya ait kesitler görülmektedir. Örneğin İngiltere ün yapmış binalarını kupa, kül tablası, buzdolabı süsü gibi ürünlere figür olarak kullanmıştır. Türkiye çok fazla sayıda sembol olabilecek konuya sahipken turistik hediyeelik eşya olarak bu örnekleri pazarlayamaması bu konuda yeterince çalışma yapılmadığının göstergesidir (Yanar, 2012:114-117).

Başka ülkelere ait ayakkabı biçiminde turistik hediyeelik eşyanın üzerinde, yöreye veya ülkeye özgü figürler sıklıkla görülmektedir. Bu figürlere bakıldığında şehirlerden manzara görüntüleri, antik veya tasarım değeri taşıyan mimari yapılar, ünlü bilim adamları, sanatçılar, hatta halktan kişilerin resmedildiği veya günlük yaşamdan çeşitli nesnelere veya kesitlere görülebilmektedir.

Özellikle Avrupa ülkelerinde ayakkabı formunda yapılan ürünler incelendiğinde geleneksel özellikleri yansıttığı gibi ürünlerde hammaddenin çok iyi işlendiği, boyutlarının uygun ölçülerde olduğu, renklerin iyi seçildiği ve tasarımların modern çizgilerle yorumlandığı görülmektedir. Cam, metal, ahşap, porselen ve seramik ürünlerin son derece hafif ve zarif olduğu göze çarpmaktadır.

Fotoğraf 10’da ahşap, seramik, porselen ve cam malzemeden yapılmış Hollanda, Maldiv Adaları, Yunanistan, Romanya ve Almanya’da üretilmiş ayakkabı biçiminde hediyeelik eşya görülmektedir.

Hollanda’nın simgelerinden geleneksel ayakkabısı sabo, ağaçtan yapılmakta, giyim ölçüleri dışında 4 ile 12 cm boyutlarında turizme sunulmaktadır. Ağaç dışında seramik malzemeden de sarkıtma veya düz zeminleri süslemesi için üretilmektedir. Sabo ayakkabı üzerine ülkenin diğer simgeleri olan yel değirmeni figürü ve lale çiçekleri resmedilmekte, böylece üç simgesini tek bir ürün üzerinde sunmakta ve ayakkabı çiftini birbirine bayrak renklerinde tekstil şeritler ile bağlamaktadır (Fotoğraf 10-f). Sabo ayakkabı üzerine denizlerine



vurgu yaparak yelkenli figürü üzerinde yine bayrağını öne çıkartabilmekte (Fotoğraf 10-h) veya lale başta olmak üzere çeşitli çiçeklerini sabo ayakkabılar üzerinde renklendirmektedir.

Almanya’da üretilen cam çizme üzerinde “evim güzel evim” yazısı ile bir kadını, başka biri çizmede bir adamı trafik ışıklarının yanında köpeği ile resmetmekte (Fotoğraf 10-a) veya cam kupa üzerinde geyik başı figürü bulunmaktadır (Fotoğraf 10-k). Eğlence ve kar figürlü çizme biçiminde seramik kupalar yeni yıl kutlamalarında hediye edilmektedir.

Yunanistan seramik parmak arası terlik formlarının üzerine Selanik şehir manzarasını resmederek Beyaz Kule, deniz ve martıları işlemektedir. Deniz turizmi ile ünlü Maldiv Adaları da giyimi plajda tercih edilen parmak arası sandalet modeline deniz temasını işleyerek terliğin bantlarını yunus balığı şeklinde tasarlamıştır (Fotoğraf 10-ı). Sandal biçimli hediyelik eşya buzdolabı süsü olarak üretilmiştir.

Bu hediyelik eşyanın duvar, kapı üstleri, araçlarda dikiz aynaları ve masa üzerlerini süslemesi için üretildiği ve işlevsel özellikleri de görülmektedir. Küllük, masa çakmağı, vazo veya sıvı içmek için kaplarda canlı ve parlak renkler seçildiği, ülkelerin kültürel dokularına özgü motif desen ve kompozisyon özellikleri taşıdıkları, geleneksel ve modern çizgilerde estetik kaygılar ile tasarlanarak, kaliteli malzeme ve ince işçilik ile üretildikleri görülmektedir.

Fotoğraf 10’da verilen ürünlerin hammaddeleri incelendiğinde; Fotoğraf 10-a cam 10-b gümüş, 10-c cam ve kumaş, 10-d, e metal, 10-f ahşap, 10-g gümüş ve seramik, 10-h seramik, 10-ı porselen, 10-k alçı tozundan üretildiği belirlenmiştir.

Ürünlerin biçimleri incelendiğinde ise; 10-a, b, d, g, h, i, k bot, çizme ve ayakkabı, 10-c, f, ı ayakkabı, 10-l parmak arası terlik modeli olarak tasarlandığı tespit edilmiştir.



**Fotoğraf 10:** Yurt dışı Ayakkabı Biçiminde Hediyelik Ürün Örnekleri  
Ayakkabı Dünyası Arşivi, (Somçağ, 2021)

## **Sonuç ve Değerlendirme**

Turizm amaçlı hediyeelik olarak tasarlanan Ayakkabı biçiminde ürünler Türkiye’yi ve gezilen yörelerini tanıttığı gibi, imalatların yapıldığı atölyelere ve satış mağazalarına istihdam sağlamakta ve ekonomik girdi sağlamaktadır.

Araştırmanın yapıldığı il ve ilçelerde satılan turistik hediyeelik eşya çeşitleri incelendiğinde aynı veya benzer ürünler olduğu saptanmıştır. Bunun nedeni fabrikasyon olarak üretilen ürünlerin hemen her yere pazarlanmasından el yapımı ürünlerinin ise sadece üretildiği il sınırlarında kalmayarak diğer çevre illere de satışının yapılmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin, deriden farklı modellerde ayakkabı üretiminde marka olmuş Kahramanmaraş veya Gaziantep illerinde üretilen deri ayakkabı formundaki hediyeelik eşya, Nevşehir, İstanbul illerinde ve Side ilçesinde de görülmüştür. Deri ürünler daha çok Yemeni, Çarık, Postal, Gelik gibi geleneksel ayakkabı formlarında üretilirken alçı ve seramikten fabrikasyon ürünler çoğunlukla terlik ve topuklu kadın ayakkabısı olarak biçimlendirilmiştir.

Çoğunlukla deri ve seramik malzemenin tercih edildiği, kumaş ürünlerin çeşit ve sayıca azlığı belirlenmiştir. Derilerde koyu renkler kullanılırken, seramik olanlarda canlı renkler tercih edilmiştir. Side ilçesinde seramik ürünlerde Apollon tapınağının resmedildiği ve Türkiye yazan terlik biçimi, masa üstü süsü olarak tasarlanmış ve yeşil, kırmızı renklerde üretilmiştir. Didim ilçesinde parmak arası terlik formunun buzdolabı süsü olarak üretildiği ve üzerinde ilçe adının yazıldığı diğer ürünlerde ise ilçe adının yazılmadığı tespit edilmiştir. Ankara dışında araştırmanın yürütüldüğü illerin hiçbirinde cam ürün bulunmamaktadır.

Fabrikasyon seramik ve alçı tozu ile üretilen ürünlerde nazar boncuğu, lale, karanfil gibi geleneksel motiflerin kullanıldığı belirlenmiştir. Ancak ülke ve yöre isimlerinin ürün üzerine nadiren yazıldığı, ürün ile ilgili açıklayıcı bilgilerin bulunmadığı ve satıcıların da ürün hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve özelliği olmayan kâğıtların paketlemede kullanıldığı ürünlerin basit naylon poşetler ile turiste verildiği saptanmıştır.

Ayakkabı biçiminde hediyeelik eşya ürünlerinde kalite ve estetik değerlerinin artırılabilmesi için;

Ayakkabı biçiminde turistik hediyeelik eşya yöresel hammadde ve geleneksel tekniklerle üretilmeli, motif, desen ve kompozisyon özellikleri yöreyi yansıtmalı, aynı zamanda beğenilebilir ve işlevsel olmalıdır. Ürünler bu özelliklere sahip olduğunda kültürel ve ekonomik değerinin artacağı düşünülmektedir. Örneğin; Karadeniz bölgesinde geçmişte giyilen Çapula ve Yemeni formunda ayakkabılar bölgede bulunan malzemelerden tasarlanarak 5-10 cm taban uzunluğunda üretilebilir. Çam, kavak ve benzeri yumuşak dokulu ağaçlar oyularak biçimlendirilebileceği gibi, mısır yaprakları, söğüt, ısırgan ve fındık dalları yöreye özgü tekniklerle örülerek ayakkabı biçimi verilebilir. Nevşehir civarında topraktan, deri işlemeciliğinin ve/veya ayakkabı üretiminin olduğu illerde deri malzeme ile yöreye özgü, mest, takunya terlik, çarık gibi geleneksel ayakkabı formları küçük boyutlarda tasarlanabilir. Kahramanmaraş ilinde deri ile yapılan yemeni, postal, çarık gibi formlarda el yapımı 4 ile 12 cm. boyunda ayakkabıların üzerine şehir ismi yazılmalı, yöresel motifler kullanılmalı ve ürün ile ilgili tanıtıcı bilgiler bulunmalıdır. Soysaldı (2014: 23) her ürünün kendi alt yapısından beslenmesi, özündeki teknik ve renk özelliklerinin bozulmadan üretilmesi ve etnografik bir değer taşıması gerektiğini belirtmiştir. Tağı ve Yanar (2016:343-344)’ın da belirttiği gibi, yöresel geleneksel ürünler üretildikleri yörenin özellikleri ile bilinmekte ve bu ürünlerin yöresel devamlılığı için coğrafi işaret tescili alması önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Samsun Çarşamba ilçesinde turistik hediyeelik ürünlerden Basuk Yemeni ile Gaziantep ve Kahramanmaraş’ta üretilen Yemeni, Çarık ve Postal ayakkabı formları coğrafi işaret olarak, tanınırlığının ve üreticilere ulaşılabilirliğinin artırılması, kalitesinin korunması ile sürdürülebilirliği sağlanabilecektir.



Ürünlerin üzerinde tanıtıcı kısa, anlaşılır biçimde; ürünün adı, yapım tekniği, hammaddesi, üretildiği yöre, boyutu, ağırlığı ve fiyatı ile ilgili kimlik bilgilerine yer verilmeli, paketlemede ise estetik ambalajların kullanılması gerekmektedir.

Turist rehberleri butik türü ürünler için el emeğinin değerini ve ayakkabı biçiminde hediyelik el sanatı ürünlerinin yapılış sürecini göstermek, için konuklarını gezilen yörelerde özgün atölyelere yönlendirmelidir.

Mağazalarda ürünler bir düzen içinde sergilenmeli, fiyat etiketi olmalı ve ürün hakkında doğru bilgilendirme yapılmalıdır. Turiste ürünlerin hammaddesi, tasarımı, yapılış ve özellikleri hakkında yeterli bilgi verilmelidir.

Yeni malzemeler ile yeni tasarımların yapılması ile ürünler çeşitlendirildiğinde tasarımcı, üretici ve satıcılara yeni kazanımlar getirecek ve ülke ekonomisine katkı sağlayacaktır. Yanar (2012: 3)'ın da belirttiği gibi bu sayede sürdürülebilirlik de sağlanacaktır. Üretimin sürdürülebilirliği kırsal bölgeden kente göçü yavaşlatabilir. Yerel halka özellikle kadınlara istihdam alanı yaratabilir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı ayakkabı biçiminde hediyelik ürünlerin, ulusal ve yöresel özellikler taşıması konusunda tasarım ve üretim tekniği boyutunda projeler geliştirmeli bu alanda çalışanlara destek olmalıdır.

Yöreye ait tanıtım dergi ve kitaplarında, web sayfalarında, ürünlerle ilgili bilgi ve fotoğraflar olmalı, ulusal ve yöresel özgünlüğe sahip ürünlerin tescili yapılarak, Dünya Turizm Örgütüncü düzenlenen kongrelerde tanıtımları yapılmalıdır.

### Kaynakça

- Aktan, C. C ve Tutar, H. (2007). "Bir Sosyal Sabit Sermaye Olarak Kültür". Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi, 6 (20), 1-11.
- Akpınarlı, F ve Çolak, A. (2013) "Kahramanmaraş El Sanatlarının Sorunları ve Çözüm Önerileri", Uluslararası Türk ve Dünya Kültüründe Kahramanmaraş Sempozyumu 18-20 Nisan 2013, Kahramanmaraş.
- Akyurt Kurnaz, H. (2018). Turistlerin Hediyelik Eşya Satın Alma Davranışlarının Kültürlerarası Boyutları: Marmaris ve Kapadokya Örneği, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Alassad, Z. (2014). Anadolu'da Neolitik Çağ'dan Demir Çağı Sonuna Kadar Ayakkabı Biçimli Ritonlar. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Arlı, M. (1990). Köy El Sanatları. Ankara: Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları.
- Can, M. (2009). Kültürel Miras ve Müzecilik. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Çeliker, D ve Ölmez, F.N. (2014). "Fethiye'de El Sanatlarının Turizme Katkıları", Akdeniz Üniversitesi Yöresel Ürünler Sempozyumu ve Kültür Sanat Etkinlikleri, 13-15 Kasım, Antalya.
- Çeribaş, S. (2015). Turistik Eşya Üretimi Olgusunun Turizm Sektörü İçerisindeki Yeri ve Önemi. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir.
- Dingeç, E. (2009). "Osmanlı Sarayında Eski Bir Türk Geleneği: Yeni Yılda Hediyeleşme". Turkish Studies, 4. (8), 1055-1073.
- Gürkan, N ve Ovacık, M. (2018). "Üniversitede Hediye Verme Kültürü ve Kurumsal Değerlere Uygun Hediyelik Eşya Tasarımı", Sanat ve Tasarım Dergisi, Cilt 8, Sayı 1, 42 – 66
- Güvenç, B. (1991). İnsan ve Kültür. Ankara: Remzi Kitapevi.

- Nas, E. ve Kandemir, M. (2021). “Hediyeelik Eşyaların Bir Kültür Objesi Olarak Değerlendirilmesi: Konya Örneği”. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, 2021, Cilt: 14, Sayı: 35, 1092-1103.
- Öter, Zafer (2010). Türk El Sanatlarının Kültür Turizmi Bağlamında Değerlendirilmesi, Milli Folklor. 22: 86, 174-185.
- Özkan Tağı, S. ve Yanar, A. (2016). El sanatları Ürünlerinde Coğrafi İşaretleme ve Ürün Bilgisinin Önemi, Art-e Sanat, C.9, S.17.
- Soysaldı, A. (2014). “Geleneksel ve Kültürel Değerler Kapsamında Turizme Yönelik Hediyeelik Ürünlerin Üretim ve Tasarımı”, Akdeniz Üniversitesi Yöresel Ürünler Sempozyumu ve Kültür Sanat Etkinlikleri, 13-15 Kasım, Antalya.
- Tomak, A. ve Güney, E. (2014). Kültürel Bir Değer Olarak Hediye Geleneği ve Ekslibris, Uluslararası Ekslibrist Dergisi, Cilt 1 / Bölüm 2.
- Yarcan, Ş. (1995). Turizm Endüstrisinin Yapısı, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Yanar, A. (2012). Türkiye’de Geleneksel Turistik Hediyeelik Eşyanın Sürdürülebilirliği. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi Yüksekokulu, El Sanatları Anabilim Dalı.
- Yetim, F. (2005). “Turistik El Sanatları Eşyaları”. Standard Dergisi. Ağustos. Y: 44, N: 524, s.109-111.
- URL.1: <https://sozluk.gov.tr/> Türk Dil Kurumu. Güncel Türkçe Sözlük. Erişim Tarihi: 18 Temmuz 2021 Saat: 15: 47
- URL2: <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/el-sanati-urunlerin-ihracati-5-yilda-80-milyar-lirayi-gecti/1674117> Erişim Tarihi: Şubat 2022
- URL.3:[https://www.google.com/search?q=ayakkab%C4%B1+bi%C3%A7iminde+hediyeelik+e%C5%9Fyalar&source=Inms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwiPt9HxyLj2AhWhSfEDHU-RDvcQ\\_AUoAXoECAEQAw&biw=1280&bih=913&dpr=1#imgsrc=u0xonmeAoIcV1M](https://www.google.com/search?q=ayakkab%C4%B1+bi%C3%A7iminde+hediyeelik+e%C5%9Fyalar&source=Inms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwiPt9HxyLj2AhWhSfEDHU-RDvcQ_AUoAXoECAEQAw&biw=1280&bih=913&dpr=1#imgsrc=u0xonmeAoIcV1M) Erişim Tarihi: 8 Mart 2022.

**Fotoğraflar:**

Akçakale, N. (2022). Samsun ili Çarşamba ilçesi Mithat Kundura.

Somçağ, H. (2021). Ankara, İstanbul, Gaziantep, Kahramanmaraş, Nevşehir, Aydın ili Didim ilçesi, Antalya ili Side ilçesi.

Bozkurt B. (2021). Ankara.